

МАРКА АКЦИЗНОГО ЗБОРУ І КОНТРОЛЬНА МАРКА ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ І АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

О.В. Микитчик

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

І.О. Бердиченко

*здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Постановка проблеми. У зв'язку із реформами, які плануються у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема, юридичному закріпленні кримінального проступку, особливу актуальність набуває питання розмежування злочинів та адміністративних правопорушень.

Як зазначає М.І. Бажанов «злочин – не єдиний вид правопорушення. Тому виникає питання про місце злочину в системі правопорушень, відмежування його від інших правопорушень. Питання це не лише теоретичне: той або інший вид правопорушень тягне за собою різну за суворістю відповідальність, різні обмеження для особи, яка його вчинила. Тому правильне визначення виду правопорушення має велике практичне значення не лише для охорони суспільних відносин, але й для захисту прав осіб, що їх вчинили» [1, с. 72].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питання щодо місця злочину в системі правопорушень, відмежування його від інших правопорушень, у тому числі адміністративних, присвятили свої праці такі вчені, як: М. І. Бажанов, Д.М. Бахрах, В.А. Бабіч, О.А. Банчук, М.Д. Дурманов, А.П. Клошниченко, С.В. Ківалов, Н.Ф. Кузнецова, В.В. Лукьянов, Ю.О. Левенець, І.С. Самощенко, А.А. Піонтковський, С.В. Петков, Є.А. Фролов, М.І. Хавронюк, В.К. Шкарупа та ін.

Однак, на теперішній час відсутні наукові дослідження з питань відмежування злочинів і адміністративних правопорушень, де марки акцизного збору і контрольні марки можуть виступати предметом або засобом вчинення протиправних діянь.

Метою статті є дослідження марок акцизного збору та контрольних марок як предметів у складах злочинів та адміністративних правопорушень.

Основні результати дослідження. Для злочинів та адміністративних правопорушень характерні такі спільні ознаки, як протиправність, караність та винність. Разом з тим, вони мають суттєві відмінності, перш за все за нормативним закріпленням та сукупністю фактичних ознак протиправного діяння.

Цей висновок можна зробити на підставі співставлення визначень поняття злочину і адміністративного правопорушення, що містяться відповідно у ст.11 Кримінального кодексу і ст.9 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ч.1 ст.11 КК України злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [2].

Згідно із ст.9 КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [3].

У Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за два злочини (ст.ст. 199, 216 КК), в яких марки акцизного збору та контрольні марки виступають їх предметом.

Марки акцизного збору, як предмет злочину, передбаченого ст.199 КК України, можуть виступати у двох видах – справжні та підроблені.

Так, у разі незаконного виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних марок акцизного збору, предметом злочину є справжні марки акцизного збору, але які незаконно виготовлені чи придбані.

Відповідно до ст.226 Податкового кодексу України у разі виробництва на митній території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів чи ввезення таких товарів на митну територію України платники податку зобов'язані забезпечити їх маркування марками встановленого зразка у такий спосіб, щоб марка акцизного податку розривалася під час відкупорювання (розкривання) товару.

Виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів здійснюються відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється марками акцизного податку, зразки яких затверджуються Кабінетом Міністрів України. Маркуванню підлягають усі алкогольні напої з вмістом спирту етилового понад 8,5 відсотка об'ємних одиниць.

Кожна марка акцизного податку на алкогольні напої повинна мати окремий номер та позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції, місяць і рік випуску марки.

Кожна марка акцизного податку на тютюнові вироби повинна мати окремий номер та позначення про квартал і рік випуску марки [4].

Підроблення означає як повне виготовлення фальшивих марок акцизного податку будь-яким способом (друкарський, ксерокопіювання, малювання, фотографування, тиснення, наклеювання, комп'ютерна графіка тощо), так і часткове підроблення, тобто внесення у справжні марки неправдивих відомостей (наприклад, зміна їх реквізитів) [5, с. 252].

У разі вчинення злочину, передбаченого ст.216 КК України, його предметом виступають як справжні, так і підроблені контрольні марки.

Відповідно до ст.2 Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз

даних» від 23.03.2000 р., контрольна марка - спеціальний знак, що засвідчує дотримання авторських і (або) суміжних прав і надає право на розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист [6].

Щодо справжніх контрольних марок можуть бути вчинені такі незаконні дії, як: незаконне виготовлення, незаконне використання або збут незаконно виготовлених, одержаних контрольних марок, а щодо підроблених марок – підробка, незаконне використання або збут підроблених контрольних марок.

Відповідно до ст.3 цього Закону - розповсюдження на території України примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм та баз даних, а також їх прокат дозволяються лише за умови їх маркування контрольними марками.

Право на одержання контрольних марок мають імпортери, експортери та відтворювачі примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Контрольні марки видаються Установою. Будь-яка посередницька діяльність щодо одержання та розповсюдження контрольних марок забороняється (ст.4). Згідно із ст.6 вказаного Закону кожна контрольна марка має власні серію і номер [6].

Марки акцизного збору та контрольні марки не залишені поза увагою і у Кодексі України про адміністративні правопорушення. Так, у ст.164-5 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка. При вчиненні цього адміністративного правопорушення можуть бути використанні підроблені чи фальсифіковані марки акцизного збору у разі зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, з підробленими чи фальсифікованими марками акцизного збору (ч. 1, 2 ст.164-5) або справжні марки акцизного збору у разі їх незаконного зберігання (ч.3 ст.164-5).

У диспозиції вказаної статті одночасно використовуються поняття «фальсифіковані та підроблені марки». Необхідно зазначити, що в українській мові слово «підроблення» застосовується для тлумачення понять «підробка» і «фальсифікація». По-друге, закон повинен бути зрозумілим і доступним для громадян. Цій вимозі більшою мірою у порівнянні з поняттями підробка і фальсифікація відповідає термін «підроблення». М.М. Панов, пропонує замість терміна «підробка» використовувати термін «підроблення» [7, с. 12].

На нашу думку, цей термін доцільно застосовувати також у Кодексі України про адміністративні правопорушення. Такий підхід буде сприяти уніфікації поняття марок акцизного збору та контрольних марок як предмету або засобу вчинення злочину і адміністративного правопорушення, сприятиме привільній кримінально-правовій кваліфікації.

У ст.164-9 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. При вчиненні зазначеного адміні-

стративного правопорушення використовуються контрольні марки, що мають серію чи містять інформацію, які не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок. Ураховуючи наведені вище поняття щодо контрольних марок з якими вчиняються протиправні дії, приходимо до висновку, що у даному випадку мова йде про незаконно виготовленні чи одержані контрольні марки.

З метою з'ясування значення марок акцизного збору та контрольних марок при вчиненні злочину та адміністративного правопорушення необхідно розглянути відмінність предмету від засобу вчинення злочину або правопорушення.

Як зазначають А.А. Музика та Є.В. Лащук предмет злочину – це факультативна ознака об'єкта злочину, що знаходить свій прояв у матеріальних цінностях (які людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких та шляхом безпосереднього впливу на які (або без такого впливу) вчиняється злочинне діяння [8, с.110].

Засоби вчинення злочину – це предмети матеріального світу, що застосовуються злочинцем при вчиненні суспільно небезпечного діяння. Вони поділяються на знаряддя та інші засоби вчинення злочину. Знаряддя ж – це предмети, використовуючи які особа здійснює фізичний (як правило, руйнівний) вплив на матеріальні об'єкти (це зброя – вогнепальна і холодна, інструменти, транспортні засоби, пристрої, технічне обладнання тощо). До інших засобів вчинення злочину (засоби у вузькому розумінні слова) можуть бути віднесені підроблені документи, формений одяг тощо [8, с.147]. Засоби вчинення злочину – це факультативна ознака об'єктивної сторони складу злочину, що характеризує матеріальні цінності, які полегшують вчинення суспільно небезпечної дії, але не призначені для безпосереднього впливу на потерпілого від злочину та (або) на предмет злочину [8, с.149].

Аналізуючи склади злочинів у сфері господарської діяльності приходимо до висновку, що марки акцизного збору і контрольні марки можуть виступати не тільки предметом злочину, але і засобом його вчинення (ст.ст. 204, 203-1 КК України).

Так, при вчиненні злочину, передбаченого ст.204 КК України, його предметом виступають: незаконно виготовлені алкогольні напої, тютюнові вироби або інші підакцизні товари. Підроблені марки акцизного збору є засобом вчинення цього злочину, оскільки їх використання на незаконно виготовлених алкогольних напоях і тютюнових виробках сприяє їх поширенню, уводить в оману споживачів щодо справжності вказаних товарів.

Аналогічною є ситуація при вчиненні злочину, передбаченого ст.203-1 КК України, де предметом злочину виступають диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва, а засобом вчинення цього злочину є контрольні марки.

Надалі перейдемо до аналізу ознак марок акцизного збору і контрольних марок у складі адміністративного правопорушення.

У галузі адміністративного права необхідність подібного виділення предмета правопорушення обґрунтував професор В. К. Шкарупа. Він зазначає,

що будь-який проступок посягає на якийсь об'єкт, на суспільні відносини. Але в багатьох випадках шкода об'єкту заподіюється шляхом впливу на ті чи інші предмети матеріального світу [9, с. 6].

Оскільки предметом правопорушення може виступати лише певна річ, то предмет завжди є речовою (матеріальною) ознакою. Вважається, що предмет правопорушення не може претендувати на роль самостійної ознаки складу протиправного діяння.

Таким чином, об'єкт адміністративного правопорушення неможливо розглядати поза зв'язком із предметом посягання, що є безпосереднім засобом впливу на суспільні відносини. Такий висновок має важливе значення не тільки для загальної теорії правопорушення [10, с. 94].

«На практиці використання терміна “предмет посягання” сприяє правильній кваліфікації злочинів», – зазначає професор Д.М. Бахрах [11, с. 94].

Розмежування предметів адміністративного правопорушення та засобів його вчинення розглянемо на прикладі вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст.164-9 КУпАП (незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних), де предметом посягання є примірники аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, які розповсюджуються з використанням контрольних марок, що мають серію чи містять інформацію, які не відповідають носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок. При цьому незаконно отриманні контрольні марки використовуються як засіб вчинення адміністративного проступку [12, с. 370].

Висновок. Марки акцизного збору та контрольні марки виступають предметом злочинів, передбачених статтями 199 і 216 КК України, або засобами вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 204, 203-1 КК України, на відміну від адміністративних правопорушень (ст.ст. 164-5, 164-9 КУпАП), де вони виступають лише засобами вчинення протиправних діянь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.]; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х. : Юрінком Інтер, 2002. – 416с.

2. Кримінальний кодекс України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755/page3>.

5. Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко, М.І. Мельник та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – [вид. 3-тє, перероб. та допов.]. – К. : Атіка, 2009. – 744 с.

6. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України № 1587-III від 23 березня

2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>

7. *Панов М.М.* Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М. М. Панов. – К., 2006. – 20 с.

8. *Музика А.А.* Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: [монографія] / А.А. Музика, Є.В. Лащук. – К. : Видавець Паливода А.А., 2005. – 191 с.

9. *Шкарлупа В.К.* Доказування та докази в адміністративно–примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції): [монографія] / В.К. Шкарлупа – К. : УАВС, 1995. – 163 с.

10. *Бабич В.А.* Адміністративна відповідальність за зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка: дис. канд. юрид. наук спец. 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.А. Бабич. – Ірпінь, 2005. – 20 с.

11. *Бахрах Д.Н.* Производство по делам об административных правонарушениях: [пособие для слушателей народных ун–тов] / Бахрах Д.Н., Ренов Э.Н. – М. : Знание, 1989. – 96 с.

12. Науково-практичний коментар до Кодексу України про адміністративні правопорушення / [Бортник Н.П., Беляков К.І. та ін.]; за ред. С.В. Петкова та С.М. Морозова. – К. : ЦУЛ, 2012. – 1246 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/>.

Микитчик О.В., Бердиченко І.О. Марка акцизного збору і контрольна марка як предмет злочину і адміністративного правопорушення

У статті досліджуються види та ознаки марок акцизного збору та контрольних марок у складах злочинів і адміністративних правопорушень.

Ключові слова: злочин, адміністративне правопорушення, предмет злочину, засоби вчинення злочину, марка акцизного збору, контрольна марка.

Микитчик А.В., Бердиченко И.О. Марка акцизного сбора и контрольная марка как предмет преступления и административного правонарушения

В статье исследуются виды и признаки марок акцизного сбора и контрольных марок в составах преступлений и административных правонарушений.

Ключевые слова: преступление, административное правонарушение, предмет преступления, средства совершения преступления, марка акцизного сбора, контрольная марка.

Mykytchyk O.V., Berdychenko I.O. Mark excise stamps and control as a subject of crime and administrative offense

In the article examines the excise stamp and control mark as the subject of crime and administrative offense. Types and characteristics of excise stamps and control marks as a part of crime and administrative offences are discovered in this article.

Key words: crime, administrative offense, subject of the crime, means of crime commitment, excise stamp, control mark.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2015.